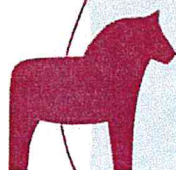

Utveckling av Nationell standard för syncentralerna i Sverige i Orientering och Förflyttning (O&F) Rapportdel

Projektrapporten består av 2 delar: en Rapportdel och en del med fyra
Checklistor till Nationell Standard för O&F 1-4, med bilaga Sinnesövningar.

Projektledare
Kristina Holmberg
Leg. arbetsterapeut

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. SAMMANFATTNING	3
2. INLEDNING	3
3. BAKGRUND	3
3.1. UTVECKLINGSDAGAR	3
3.2. DEFINITION	4
3.3. HISTORIK	4
3.4. DYSSSY	5
3.5. NATIONELL STANDARD FÖR ORIENTERING OCH FÖRFLYTTNING, 1-4.	5
3.6. FÖRFATTNINGAR OCH ANDRA DOKUMENT SOM ÄR AV BETYDELSE FÖR SYNCENTRALEN	6
4. SYFTE	7
5. METOD	7
6. RESULTAT	8
6.1. UTVECKLING AV NATIONELL STANDARD FÖR O&F	8
6.2. PROCESS-KRITERIER	8
6.2.1. <i>Bedömning</i>	8
6.2.2. <i>Avspänning</i>	9
6.2.3. <i>Skyddsövningar</i>	9
6.2.4. <i>Ledsagningsövningar</i>	9
6.2.5. <i>Sinnesövningar och Orientering</i>	9
6.2.6. <i>Käppteknik</i>	10
6.3. VAR FINNS CHECKLISTORNA?	10
7. DISKUSSION	11
8. REFERENSLITTERATUR	13

1. Sammanfattning

Att vara självständig i orientering & förflyttning (O&F) är för de flesta naturligt och självklart. För personer med synskada är det annorlunda. Orienterings- och förflyttningsträning är en del av de insatser som möjliggör för människor med grav synskada/blindhet att åter bli självständiga aktörer. Standard för O&F är en nationell standard. Den anger den nivå som – enligt beslut av syncentralernas kvalitetsråd i november 2001 – bör uppnås för att personer med synnedsättning/blindhet ska få en fullgod utbildning i O&F. Kvalitetsrådet bestod av syncentralschefer och medarbetare men upphörde 2006.

Den Nationella Standarden för O&F har, vad vi förstår, upplevts som svår att överblicka och att ta till sig och att använda i det praktiska arbetet. Syftet med projektet har varit att utveckla den Nationella standarden för O&F till ett lättförståeligt och användbart verktyg i det praktiska arbetet på Syncentralen i form av checklistor.

Projektet är en fortsättning på den utveckling av Nationell standard för O&F som redan hade gjorts. Arbetet har skett genom litteraturstudier, praktiskt arbete och diskussioner. Genomförandet har skett i samarbete mellan anpassningslärare och leg arbetsterapeuter på syncentralerna i Falun, Örebro och Stockholm. Projektet har finansierats genom medel från Syntesprojektet med 60 000 kr och med medel från respektive syncentral. Vårt projekt ingår i den del av Syntes-projektet som handlar om att utveckla syncentralernas specialistkompetens.

2. Inledning

Det är ofta en lång och komplicerad process att besluta sig för att börja använda teknikkäpp och att lära sig att använda den. Det handlar inte bara om att lära sig en ny färdighet, även om det är syftet. Att börja använda vit käpp är också att bearbeta känslan av förändrad identitet som beslutet att börja använda den vita käppen kan ge upphov till (Berndtsson I, 2001).

Berndtsson (2005) skriver att den vita käppen är ett hjälpmedel med symbolvärde, ett hjälpmedel som "pekar ut" att användaren är synskadad eller blind. Ofta ses den personen som tillhörande en viss grupp, gruppen synskadade, och bära-re av det man anser är typiskt för gruppen. Detta symbolvärde är användaren medveten om och kan ge personen en känsla av att ha blivit annorlunda.

"Att börja använda käpp verkar alltså primärt handla om vem man är och vem man har blivit, mer än att vara en praktisk färdighet som man håller på att lära sig." (Berndtsson I, 2001)

3. Bakgrund

3.1. Utvecklingsdagar

Vid utvecklingsdagar för syncentralerna i Falun och Örebro 2006 utformades idén om att fortsätta det arbete som redan påbörjats på Syncentralen i Falun med att utveckla den Nationella standarden för O&F. Vi beslutade att söka medel från Syntesprojektet för vårt utvecklingsprojekt. För att komplettera projektgruppen med anpassningslärare med lång erfarenhet av O&F tillfrågades Syncentralen i Stockholm om att delta.

En arbetsterapeut/anpassningslärare från vardera Falun, Stockholm och Örebro syncentraler beviljades medel. Ytterligare tre arbetsterapeuter/anpassningslärare från Stockholm och Örebro har varit knutna till projektet. Projektet har bedrivits i form av möten med diskussioner, enskilt arbete, av litteraturstudier och praktiskt arbete.

3.2. Definition

Man kan beskriva aktiviteten O&F som en teknik där man

- dels genom att använda vit käpp för att förstärka informationen från omgivningen och för att skydda kroppen från faror som t ex gropar och hinder,
- dels genom att använda andra sinnen än synen, det vill säga hörsel, känsel och lukt, men även eventuella synrester,

kan orientera och förflytta sig i omgivningen på ett säkert, effektivt och självständigt sätt.

Orientering (eng orientation) definieras i amerikansk litteratur som
"...the process of becoming familiar with and establishing one's position and relationship to significant objects in the environment."

Förflyttning (eng mobility) definieras som
"...the act of moving or the ability to move from one's present position to one's desired position."(Yablonski, 2000, s 837 resp 857-858)

3.3. Historik

Genom gamla skrifter och målningar är det känt att personer med blindhet, sedan mycket långt tillbaka, har använt sig av käppar av olika slag för att ta sig fram med.

1872, i England, lades grunden till den käppteknik man använder idag. Tekniken utvecklades av W Hanks Levi, själv blind, som såg vikten av självständig orientering och förflyttning långt innan träning med ledarhund och med vit käpp startade. Men Levis käppteknik, lik dagens, kom aldrig att accepteras vare sig i England eller USA vid den tiden.

Under första världskriget började hemvändande krigsskadade soldater i Frankrike att använda sig av vita käppar, och detta spred sig till England och USA. I Illinois, USA, 1930, beslutades att personer med blindhet som använde vit käpp med ett brett, rött band på, skulle ha företräde i trafiken. I Sverige introducerades den vita käppen på 1930-talet.

I USA, vid Valley Forge General Hospital, startade R. Hoover 1944 sitt orientering & förflyttnings program i samband med rehabilitering av hemvändande soldater från andra världskriget. Den teknik, Hoover-tekniken, som han utvecklade, är den teknik vi använder i dag, snarlik den som Levi utarbetade redan på 1870-talet i England.

Hoover-tekniken introducerades i Sverige 1953 av Anta Ryman, som var verksam vid Tomtebodas blindinstitut. (Blash & Stuckey 1995 och SRF 2003)

3.4. DySSSy

Under åren 1996 – 1998 pågick ett nationellt kvalitetsprojekt på syncentralerna som kallades Nationella standarder som utvärderingsinstrument vid syncentralerna.

Anledningen till att projektet Nationella standarder... genomfördes var de krav på kvalitetssäkring som trädde i kraft 1 januari 1994 (Socialstyrelsens föreskrift Kvalitetssäkring i hälso- och sjukvård inklusive tandvård). Från och med 1 januari 1997 gäller bestämmelse om kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling i hälso- och sjukvårdslagen och i tandvårdslagen.

Man ville med projektet införa en

- gemensam metod för att dokumentera, följa upp och vid behov förbättra/utveckla arbetet vid syncentralerna i Sverige.

Med en gemensam metod fanns också möjlighet

- att jämföra de insatser som ges vid våra olika syncentraler.

Avsikten med nationella standarder var också att komma fram till vad som är

- en rimlig och relevant kvalitetsnivå på de insatser som utförs på syncentralerna i Sverige,

samt att diskutera

- struktur och metoder för att nå denna kvalitetsnivå.

I rapporten nämns också ekonomiska åtstramningar inom Hälso- och sjukvården som en anledning till att arbetet med att utveckla mått och mätmetoder intensifierats.

En nationell standard kan också användas som underlag vid diskussion med beslutsfattare och politiker i diskussionen om kvalitet, mål och behov av resurser, för att vi ska kunna ge en kunskapsbaserad och jämlik god vård.

Den gemensamma metod för utvärdering och kvalitetsutveckling som introducerades blev DySSSy (Dynamic Standard Setting System). Metoden kommer från England och bygger på vetenskapliga teorier och har sin grund i praktiska erfarenheter från hälso- och sjukvården. En sk standard formuleras, där ett kvalitetsmål sätts upp och där olika kriterier beskrivs, som krävs för att uppnå det mål som satts. Standarden ska utvärderas och resulterar i ett förbättrings- och utvecklingsarbete.

3.5. Nationell standard för Orientering och förflyttning, 1-4.

En av arbetsgrupperna i projektet Nationella standarder som utvärderingsinstrument vid syncentralerna, arbetade med utformning av en nationell standard för O&F. Denna antogs vid syncentralernas kvalitetsseminarium i november 2001.

Genom att fastställa en nationell standard har man ett grundmaterial för en kvalitetsnivå som man är överens om att man bör nå. Den Nationella standarden för O&F anger den nivå som bör uppnås för att personer med synnedläggning/blindhet skall få en fullgod utbildning i orientering & förflyttning.

Den Nationella standarden för O&F består av fyra standards, var och en med olika *delämne*, *målgrupp* och *kvalitetsmål*:

De olika *delämnena* i respektive standard för orientering & förflyttning, är

1. O&F med markeringskäpp alternativt stödkäpp
2. O&F i hemmiljö - teknikkäpp
3. O&F i känd (när)miljö - teknikkäpp
4. O&F i okänd (när)miljö - teknikkäpp

De olika nivåerna är jämförbara med X21.24.11, SÖ läroplan för kurserna omställning och träning (1975), delen som handlar om orientering & förflyttning för personer med blindhet i vuxen ålder, och med amerikansk litteratur, Jacobsson W H (1993).

Av de fyra *målgrupperna* är den första gruppen personer som är i behov av markeringskäpp eller stödkäpp och de tre övriga grupperna personer som är i behov av teknikkäpp.

För varje standard har formulerats ett *kvalitetsmål* som skall tillförsäkra patienten en god och säker rehabilitering. Kvalitetsmålen anger att självständigt kunna orientera och förflytta sig i hem, känd eller okänd miljö med markeringskäpp respektive teknikkäpp.

Med tre olika *kriterier* beskrivs hur man ska nå kvalitetsmålet:

- *strukturkriterier* beskriver vilka resurser som är nödvändiga för att nå önskat resultat, t ex

- personalens kunskaper och kompetens
- riktlinjer
- organisation
- lokaler och utrustning

- *processkriterier* är bedömning, åtgärder/interventioner och utvärdering som behövs för att nå önskat resultat,

- bedömning av behov för.....
-planering och genomförande av orientering & förflyttningsträningen,
- tidsåtgång etc

- *resultatkriterier* beskriver den effekt, relaterad till kvalitetsmålet, som man vill få ut av träningen.

I vårt projekt har vi i huvudsak arbetat med att utveckla *processkriterierna* för standard 1-4 till att bli ett lättförståeligt och användbart verktyg i form av checklistor för respektive standard. Projektarbetet utgår från Nationell standard för orientering & förflyttning 1-4.

3.6. Författningar och andra dokument som är av betydelse för Syncentralen

Socialstyrelsens skrift God vård, som kompletterar Socialstyrelsens författningssamling, tar sin utgångspunkt i bland annat Hälso- och sjukvårdslagen (HSL 1982:763). Här ges förväntningar på vad god vård ska innehålla. Här finns också direktiv om hur vården ska utvecklas, säkras och organiseras. "Inom hälso och sjukvård skall kvaliteten i verksamheten systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras." (31 § HSL)

Socialstyrelsens föreskrift SOSFS 2005:12 anger

"att vid planering, utförande, uppföljning och utveckling av verksamheten ska det systematiska kvalitetsarbetet skapa sådana förutsättningar att tillgängliga resurser kan användas för att uppnå kraven på patientsäkerhet, patienttillfredsställelse och kostnadseffektivitet." (God vård, 2006)

God kvalitet inom hälso- och sjukvården innefattar sex kvalitetsområden, som definierats internationellt och även används av olika landsting i Sverige. Kunskapsbaserad och ändamålsenlig hälso- och sjukvård är ett av områdena. I kommentarerna till 2 kap 1 § LYHS, Lagen om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område, sägs att

”Kunskapsbaserad och ändamålsenlig hälso- och sjukvård innebär att vården ska bygga på vetenskap och beprövad erfarenhet och utformas för att möta den individuella patientens behov på bästa möjliga sätt.”(God vård, 2006)

Med Nationell standard för O&F 1-4, finns ett material som tillförsäkrar patienten god vård!

Landsting, förvaltning och syncentral har verksamhetsplaner. Det formella uppdraget styrs av förvaltningens verksamhetsplan. I syncentralernas uppdrag ingår att erbjuda habilitering och rehabilitering för personer med synskada. I habiliteringen och rehabiliteringen ingår orientering och förflyttning som ett av syncentralernas specialistområden.

4. Syfte

Den Nationella standaren för O&F har funnits sedan 2001, men har använts i mycket liten utsträckning. Vad vi förstår, har den upplevts som svår att överblicka och att ta till sig, att omsätta från teori till praktik.

Syftet med vårt projekt var därför att utveckla den befintliga Nationella standarden för O&F, 1-4, till ett lättförståeligt och användbart verktyg i det praktiska arbetet på Syncentralen.

Arbetet har resulterat i fyra checklistor med bilaga för sinnesövningar. Checklistorna ska kopplas ihop med den befintliga Nationella standarden för O&F 1-4. Checklistorna är tänkta att spridas till samtliga syncentraler.

5. Metod

Arbetsgruppen har träffats vid 6 tillfällen, en eller två dagar per gång.

Vi har arbetat utifrån Nationell standard för O&F 1-4. Vi har fortsatt det arbete som påbörjats vid Syncentralen i Falun med utveckling av den Nationella standarden för O&F 1-4 med förslag till sinnesövningar. Vi har diskuterat med utgångspunkt från svensk och amerikansk litteratur och kunskaper från kursen O&F vid synnedsättning, 10 p, som projektledaren gått under året.

Flera av deltagarna i gruppen har lång erfarenhet av orienterings- och förflyttningsträning vilket har varit ovärderligt för att kunna genomföra projektet.

Vi har i huvudsak fördjupat oss i process-delen av den Nationella standarden för O&F, 1-4, det vill säga den del som beskriver orienterings- och förflyttningsträningen inkl bedömning.

Diskussionerna har varit intressanta och många värdefulla tankar och material har kommit fram. Det har handlat om att få ett tydligt och täckande innehåll i checklistorna och att ge förslag till sinnesövningar. För förslag till avspänningsövningar föreslår vi samverkan med sjukgymnast. Vi har diskuterat omfattningen av orienterings- och förflyttningsträningen, innehållsmässigt och tidsmässigt och vikten av bedömning och individuell anpassning i rehabiliteringsprocessen.

6. Resultat

Utifrån litteraturstudier, kunskaper från kursen O&F vid synnedsättning, 10 p, mångårig praktisk erfarenhet och diskussioner har vi utformat checklistor inklusive bilaga med förslag till sinnesövningar.

6.1. Utveckling av Nationell standard för O&F

Att kunna orientera och förflytta sig självständigt är en grundläggande förmåga. Vid de intervjuer som redogörs för i Synskadad (Dellgren, 1974) har man bl a frågat vad som var svårast att vänja sig vid efter synskadans uppkomst. Svaren anger två slag av frihetsförlust, där den ena handlar om "...att inte kunna förflytta sig fritt" och den andra "... att inte ha den intellektuella valfriheten att kunna läsa".

Att lära sig att orientera och förflytta sig med vit käpp innebär träning inom flera områden, under lång tid.

Nationell standard för O&F 1-4 anger, för respektive standard, 12 tim samt 30 + 30 + 30 tim individuellt och i grupp uppdelat på flera perioder. I amerikansk litteratur finns angett längre tid (Jacobsson, 1993). Den Nationella standarden för O&F anger en grundläggande nivå och gäller vuxna personer med grav synnedsättning/blindhet utan förkunskaper i O&F.

Aktiviteter som ingår är: avspännings-, sinnes-, skydds-, ledsagningsövningar, orientering och käppteknik.

Checklistorna beskriver *processen* i respektive standard. Vi har gett varje del i processen ett detaljerat innehåll.

6.2. Process-kriterier

De processkriterier som ingår handlar om bedömning, avspänningsövningar, sinnesövningar, skyddsövningar, ledsagningsövningar, orientering och käppteknik.

6.2.1. Bedömning

För att rehabiliteringen ska få ett bra resultat krävs ett förberedande arbete med en bedömning där patienten uttrycker sina behov och önskemål.

I rehabiliteringsprocessen ingår bedömning/kartläggning, målformulering, planering, åtgärder och uppföljning för att se om resultatet blev det önskade.

De bedömningsinstrument som anges i Nationell standard för O&F är COPM (Canadian Occupational Performance Measure), som är ett arbetsterapeutiskt bedömningsinstrument, och Tidsgeografi.

COPM är ett klientcentrerat bedömningsinstrument som vilar på vetenskaplig grund och har klinisk relevans. COPM används för bedömning av en persons egen uppfattning av problem som han/hon stöter på vid utförande av aktivitet. Genom en inledande intervju identifierar personen aktiviteter som han/hon vill, kan eller förväntas utföra i sitt vardagliga liv, skattar betydelsen av de identifierade aktiviteterna, sitt utförande av dessa och sin tillfredsställelse med utförandet. Detta är ett stöd i prioriteringen av problemområden och målformulering.

Vid uppföljningen, efter träning/intervention, används åter COPM, och personen skattar utförande och tillfredsställelse i aktuell aktivitet.

COPM beskrivs i Canadian Occupational Performance Measure (Förbundet Sveriges arbetsterapeuter, 2006).

Tidsgeografi beskrivs av Ellegård och Nordell (1997). Genom att skriva en dagbok som förs över till en grafisk bild kan man se hur vardagen är strukturerad, med vanor och rutiner som man kanske inte är medveten om alla gånger. Detta kan man använda som utgångspunkt för en förändringsprocess i rehabiliteringen.

Andra redskap som är viktiga i bedömningen inför och under orienterings- och förflyttningsträningen är samtal med patienten och observation i orienterings- och förflyttningssituationen. Det kan vara en diskussion om patientens vanor sedan tidigare att förflytta sig på olika sätt i samhället, eventuella tidigare erfarenhet av käppanvändning, upplevda resurser, svårigheter och hälsa. I de naturliga situationer som orienterings- och förflyttningssituationen ger, finns möjlighet till observation för att individanpassa träningen.

6.2.2. Avspänning

Vid två av syncentralerna erbjuds Basal Kroppskännedom (BK) respektive Kroppskännedom - dansbaserad träning. BK och Kroppskännedom – dansbaserad träning beskrivs i två rapporter inom Syntesprojektet.

Detta är en viktig del, och är ett tillägg till den nivå på avspänning som avses i den nationella standarden för O&F.

I BK är den mentala närvaron och koncentrationen central, en mental närvaro som genom övandet följer med i andra dagliga aktiviteter som t ex O&F. Basal kroppskännedom beskrivs av Roxendal och Winberg (2002).

De avspänningsövningar som avses i den nationella standarden och i checklistan är enkla övningar som ska kunna utföras av anpassningslärare/arbetsterapeuter/synpedagoger i samband med träningen. Förslagsvis kan man här samverka med sjukgymnast för lämpliga övningar.

6.2.3. Skyddsövningar

Att lära sig teknik för självskydd är en del i orienterings- och förflyttningsträningen. Skyddsteknik används med eller utan vit kåpp i situationer där det finns risk att skada sig på t ex utskjutande eller nedhängande föremål, och även när man böjer sig ner för att ta upp föremål från golvet.

6.2.4. Ledsagningsövningar

En person med synskada som är självständig i sin orientering och förflyttning, kan i vissa situationer behöva ledsagnings av en seende person. Ledsagnings-teknik är ett samarbete mellan två personer, den som ledsagas och den som ledsagar. För att ledsagningen ska bli smidig behöver båda ha kunskap om tekniken, men det är personen med synskada som måste "äga" kunskapen för att kunna visa hur han/hon vill bli ledsagad.

6.2.5. Sinnesövningar och Orientering

För att kunna orientera sig i omgivningen på ett säkert, effektivt och självständigt sätt, när man drabbats av en grav synskada/blindhet, måste man utnyttja sina kvarvarande sinnen.

Spatial orientering beskrivs i Blasch, Wiener och Welsh (1997) som

"... förmågan att använda sina kvarvarande sinnen för att förstå sin lokalisation i omgivningen vid varje given tidpunkt, det vill säga att förstå förhållandet mellan olika föremål och förhållandet mellan sig själv och föremål i omgivningen".

Personer med synskada använder sina sinnen för att lära sig om sin omgivning och använder sedan sin kognitiva förmåga för att bestämma vad den sensoriska informationen betyder för spatial orientering. Det vill säga att man lyssnar, känner, luktar då man rör sig och kopplar samman denna information med de erfarenheter man har sedan tidigare för att veta var man befinner sig efter vägen. Det viktiga i spatial orientering är förmågan att ta ut det som är meningsfullt från den information man får för att med hjälp av denna kunna förflytta sig målmedvetet mot ett mål. (Blasch, Wiener och Welsh, 1997)

Sinnesövningar är viktiga för att ge möjlighet till en självständig, säker och effektiv orientering & förflyttning. Vi har efter litteraturstudier och diskussioner satt samman ett förslag på sinnesövningar på olika nivåer, som bifogas checklisten.

6.2.6. Käppteknik

När man ska lära sig att använda vit käpp handlar det inte om att lära sig en isolerad rörelsevana, utan det rör också djupare existentiella frågor.

"...att börja använda vit käpp ute i samhället handlar inte heller främst om att kunna tekniken eller ej. Det är en fråga om vad vit käpp betyder i mötet mellan människor"

För att användandet av den vita käppen ska bli en vana som integreras i den egna kroppen krävs en lång träningsperiod, käppen kommer att upplevas som en förlängning av armen. Och efter att ha erövat denna vana ger den personen möjlighet att utvidga sin värld. (Berndtsson, 2001)

Träningen av käppteknik är viktig och tar tid. De motoriska färdigheterna måste automatiseras och integreras i kroppens rörelser eftersom så mycket koncentration kommer att behövas för den spatiala orienteringen när man förflyttar sig. (Jacobsson, 1993)

6.3. Var finns checklistorna?

- Hur ska vi sprida projektrapporten med checklistorna till den Nationella standarden för O&F 1-4?

Vi planerar att

- projektrapporten, Utveckling av Nationell standard för syncentralerna i Sverige i Orientering och Förflyttning (O&F), inklusive checklistor med bilaga, läggs på syncentralernas hemsida www.syncentralerna.se
- via e-post till samtliga syncentraler, berätta att projektrapporten med checklistor finns på syncentralernas hemsida
- presentera projektet på Workshop i O&F i Kristianstad 16-18 april 2008

- Orientering/förflyttning - nationell standard för syncentralerna i Sverige, kommer att kunna hämtas på syncentralernas hemsida www.syncentralerna.se (den svenska versionen finns inte längre på Hjälpmedelsinstitutet, HI).

Engelsk version av Nationell standard finns att beställa på HI (Orientation and mobility – national standard for the low vision clinics in Sweden. Order no. 02346)

7. Diskussion

Projektets syfte har varit att utveckla den Nationella standarden för O&F i form av checklistor. Vi har inte arbetat med att utvärdera den Nationella standarden.

Hade vi kunnat använda oss av något annat sätt än vi gjort i projektet för att fördjupa oss i och utveckla den Nationella standarden för O&F?

Behöver vi använda den Nationella standarden för O&F? Det finns kanske andra sätt?

Måste tidsåtgången för genomförandet av träningen anges på respektive Standard?

Detta är några frågor som diskuterats i projektgruppen

Både att besluta sig för och att bli bra på att använda den vita käppen för en effektiv och säker O&F, är en lång process som måste få ta tid.

Ett argument mot att använda Nationell standard för O&F är den tidsåtgång som anges, ett argument som utgår från att det saknas resurser på Syncentralen. Genom en Nationell standard har man "...ett grundmaterial för en kvalitetsnivå som man är överens om att man bör uppnå" (Nationella standarder som utvärderingsinstrument vid syncentralerna).

Det är alltså en miniminivå som patienterna ska kunna kräva att Syncentralen ska kunna ge och som vi ska kunna erbjuda. O&F är ett av syncentralernas specialistområden.

Idag krävs kunskapsbaserad och ändamålsenlig hälso- och sjukvård som det anges i Lagen om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område (LYHS). Den Nationella standarden för orientering & förflyttning är ett redskap som vi kan använda för att uppfylla dessa krav.

En Nationell Standard ger också ett bra underlag för diskussion med beslutsfattare om behov av resurser.

Vi har också diskuterat att tidsåtgång för träningen anges på respektive standard. För att standarden ska vara ett bra underlag för diskussioner om resursbehov är det viktigt att kunna visa på tidsåtgången. Den tid som åtgår blir naturligtvis individuell utifrån patientens förkunskaper, resurser och behov. Tiden anger en grundläggande nivå och gäller vuxna personer med grav synnedbjudning/blindhet utan förkunskaper i O&F.

Kommer patienterna som fått markeringskäpp/stödkäpp utprovad att vilja lägga ner 12 tim på träning?

Utifrån Nationell standard för O&F 1, markeringskäpp/stödkäpp, har vid Syncentralen i Falun, innan projektgruppens start, utformats ett förslag på information och färdighetsträning på ca 12 timmar, i grupp och individuellt, gällande markeringskäpp. Programmet har erbjudits patienter på Syncentralen i Falun, som fått markeringskäpp utprovad. Några patienter har valt att delta och ett par, tre grupper har genomförts. Utvärderingen i grupperna har visat att detta är en bra form för att lära sig att använda markeringskäpp.

Programmet är också provat vid Magisterprogrammet för synpedagogik och redovisas i en uppsats som går att finna på syncentralernas hemsida.

www.syncentralerna.se

En annan fråga som aktualiseras gäller bedömningsinstrumenten som anges i den Nationella standarden för O&F.

Att göra en bedömning inför träning i orientering och förflyttning ger svar på vad patienten redan kan och vilket mål han/hon sätter upp. Det är en grund för hur

träningen ska läggas upp individuellt och kan användas vid uppföljningen. Det är viktigt att komma ihåg att Nationell standard för O&F är "ett grundrecept", en garanti för att patienten erbjuds den träning som är grunden för en självständig, säker och effektiv orientering och förflyttning!

COPM är ett arbetsterapeutiskt bedömningsinstrument. Kan man då använda Nationell Standard för O&F på de syncentraler som inte har arbetsterapeuter? En standard kan vara nationell, regional eller lokal. Om man inte kan använda en viss del av den Nationella standarden för O&F, eller vill lägga till något, kan man göra en förändring av den och göra den till en lokal standard. Det blir en nivå på kvalitén som man är överens om på just denna syncentral att man ska uppnå. Det är alltså möjligt att inte använda COPM, och man har då en lokal standard för O&F.

Vi har inte hunnit sätta oss in i och ta del av erfarenheterna om Tidsgeografi, som beskrivs och används i annat projekt inom Syntes.

Den befintliga standarden för O&F 1-4 är en nationell standard, och checklistorna är kopplade till denna. Standarden, som är utvecklad enligt DySSSy metoden, där utvärdering ingår, ska utvärderas efter en period av användande. Vår förhoppning är att man vid syncentraler vill prova checklistorna och att vi därefter gör en utvärdering av dem och Nationell standard för O&F 1-4. Vi planerar att utvärdera standard och checklistor under 2009 .

En standard kan vara nationell, regional eller lokal, men vår ambition är att det ska finnas en Nationell standard för O&F i Sverige.

8. Referenslitteratur

Andersson, M, Nielsen, E. (2003-2006). *Basal Kroppskänedom för personer med grav synskada/blindhet, som ett led i orientering och förflyttningsträning*. Hjälpmedelsinstitutets Syntesprojekt.

Bager, Inge. (2003) *Höretträning för synshandicappade*. Hellerup: Institutet for Blinde og Svagsynede og Videcenter for Synshandicap. (Folder)

Berndtsson, Inger (2005). *Tekniska hjälpmedel, synskadade och samhället*. I J. Bengtsson (Red), *Med livsvärlden som grund*. (Andra upplagan). Lund: Studentlitteratur.

Berndtsson, Inger (2011). *Förskjutna horisonter. Livsförändring och lärande i samband med synnedsättning eller blindhet* (Göteborg Studies in Educational Sciences 159). Acta Universitatis Gothoburgensis.

Blasch, B B, Stuckey, K A (1995). Accessibility and Mobility of persons Who are Visually Impaired: A Historical Analysis. *Journal of Visual Impairment and Blindness Sep-Oct 1995*, s 417-422.

Blasch, Bruce B., Wiener, William R., Welsh, Richard L. (Red.) (1997). *Foundations of orientation and mobility* (Second edition) New York, NY: American Foundation for the Blind. AFB Press.

Carlsson, Barbro. (1998). *Nationella standarder som utvecklingsinstrument vid syncentralerna*. Stockholm: Hjälpmedelsinstitutet.

Dellgren, Kajsa. (1974). *Synskadad*. Stockholm. PA-rådet

Den vita kappen och kapptekniken. (2003). *SRF informerar*.

Ellegård, Kajsa, Nordell, Kersti. (1997). *Att byta vanmakt mot egen makt. Själreflektion och förändringsarbete i rehabiliteringsprocessen*. Stockholm: Johansson & Skyttmo Förlag AB.

Fields, Julie E. (1964). *Sinnesövningar för blinda. The new Outlook for the Blind*. (Översatt till svenska av A. Degerman)

Förbundet Sveriges Arbetsterapeuter (2006). *Canadian Occupational Performance Measure (COPM)*. Stockholm: FSA

God vård – om ledningssystem för kvalitet och patientsäkerhet i hälso- och sjukvården. Socialstyrelsen 2006.

Hallestad Lisbeth. (1999). *Sådan fölges I ad – når den ene er synshandicappet*. Hellerup: Institutet for Blinde og Svagsynede og Videcenter for Synshandicap.

Hansen, Dagny. (2004). *Höretträning i Mobilityundervisningen*. Hellerup: Institutet for Blinde og Svagsynede og Videcenter for Synshandicap.

Jacobson, W H. (1993). *The art and science of teaching orientation and mobility to persons with visual impairments*. New York, NY: American Foundation for the Blind. AFB Press.

Larsson, L. (2005). *Kroppskännedom och dansbaserad träning för personer med förvärvad grav synskada – effekter på balansförmåga och gånghastighet*. Hjälpmedelsinstitutets Syntesprojekt.

Läroplan X 21.24.11 Skolöverstyrelsen 1975.

Orientering/förflyttning – nationell standard för syncentralerna i Sverige. Stockholm: Hjälpmedelsinstitutet 2001.

Roxendal, G., Winberg, A. (2002). *Levande människa: basal kroppskännedom för rörelse och vila*. Stockholm: Natur och kultur.

Yablonski, M S. (2000) *The Lighthouse handbook on Vision Impairment and Vision Rehabilitation*. Volume 2 . Vision Rehabilitation. Silverstone B, Lang M A, Rosenthal B P, Faye E E (Eds), Functional Orientation and Mobility. New York: Oxford university press.